

ומלחום. ויךדו וקאו לקם

ללשפת הגזית, לקרות את שמע.

פרק חמישי

משנה א' אמר להם המקנה: ברכו ברכה אחת! וטן ברכו, קראו עשרת הדברים, שמע, וקנה אם שמע, ויאמר. ברכו את העם שלש ברכות: אמת ויציב, ועבודתה, וברכת פתנים. ובשבת מוסיפין ברכה אחת למשקם היוצא.

משנה ב' באו ועמדו על מצלות האולם. ... וברכו את העם ברכה אחת, אלא שבמדינה אומרים אותה שלש ברכות, ובמקדש ברכה אחת. במקדש היו אומרים את השם בכתבו, ובמדינה בכנויו. במדינה הפתנים נושאים את פניהם ידיהם כנגד פתפוחיהם, ובמקדש על גבי ראשיהם, חוץ מפתן גדול, שאינו מגביה את ידיו למעלה מן הציץ.

ספר הכהנים, חלק השני - מהדורה ראשונה

כז והמזבח השש ועשרים, הצווי שנצטוו לשום⁵⁶ לחם הפנים לפני ה' תמיד, והוא אמרו יתעלה ונתת על השלחן לחם פנים לפני תמיד⁵⁷. וכבר ידעת לשון התורה⁵⁸ בשימת לחם חדש כל שבת, ושיהא עמו לבונה⁵⁹, ויאכל הכהן מה שנעשה בשבת הקודמת⁶⁰.

כז והמזבח השש ועשרים, הצווי שנצטוו הכהנים לברך את ישראל בכל יום⁶¹, והוא אמרו יתעלה כה תברכו את בני ישראל אמור להם⁶². וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק האחרון דמגלה⁶³ ותענית⁶⁴ ובשביעי דמסכת שוטה⁶⁵.

כה והמזבח החמש ועשרים, הצווי שנצטוו הכהנים להדליק הנרות⁶⁶ תמיד לפני ה', והוא אמרו יתעלה באהל מועד מחוץ לפרכת אשר על העדת יערוך אתו אהרן ובניו⁶⁷. וזו היא מצות הטבת הנרות⁶⁸. וכבר נתבאר כל דיני מצוה זו בשמיני דמנחות⁶⁹ וראשון דיומא⁷⁰ ובמסומות במסכת תמיד⁷¹.

הלכות תפלה וברכת פתנים

יש בכללן שתי מצוות עשה: אחת - לעבד את יי בתפלה בכל יום; שניה - לברך פתנים את ישראל בכל יום.

ובאר שתי מצוות אלו בפרקים אלו.

פרק ראשון

א מצות עשה להתפלל בכל יום, שנאמר: "ועבדתם את יי אלהיכם" (שמות כה); מפי השמועה למדו שיעבדוה' זו - היא תפלה. ונאמר: "וילעבדו בכל לבבכם" (דברים יא); אמרו חכמים: אי זו היא עבודה שכלב? זו תפלה. ואין מגין התפלות מן התורה, ולא משנה התפלה הזאת מן התורה, ואין לתפלה זמן קבוע מן התורה, ב ולפיכך נשים ועבדים חייבין בתפלה, לפי שהיא מצות עשה שלא הזמן גורמה.

א לא חייב מצוה זו כף הוא: שיהא אדם מתפלל ומתחנן בכל יום ומגיד שכוון שלוקדש ברוך הוא, ואחר כך שואל צרכיו שהוא צריך להם בבקשה ובתפלה, ואחר כך נוטן שבת והודיה ליי על הטובה שהשפיע לו - כל אחד ואחד כפי כחו.

ב אם היה רגיל, מרבה בתפלה ובקשה; ואם היה צל שפתים, מדבר כפי יכולתו וקבל צת שירצה. וכן מגין התפלות - כל אחד ואחד כפי יכולתו: יש שמתפלל פעם אחת ביום, ויש שמתפלל פעמים הרבה. והכל היו מתפללין נכח המקדש בכל מקום שיהיה. וכן היה הדבר תמיד, ממשה רבנו עד עזרא.

... וכיון שראו עזרא ובית דינו כך, עמדו וחקנו להם שמונה עשרה ברכות על הפרד:

פרק ארבעה עשר

א בשחרית, במוסף ובנעילה הפתנים נושאים את פניהם; אבל במנחה אין נושאים פנים, מפני שבמנחה קבר סעודת כל העם, ושםא שחו הפתנים יין, ושפור אסור בנשיאת פנים. ואפלו ביום התענית אין נושאים פניהם במנחה, גזירה מנחה שבתענית מפני מנחה שלכל יום.

ב כיצד היא נשיאת פנים בבבלין? בעת שיגיע שליח צבור ליעבדוה', כשיאמר 'רצה', כל הפתנים העומדין בבית הכנסת נצקריין ממקומן והולכין ועולין לדוכן.

ג כיצד ברכת פתנים במקדש? הפתנים עולין לדוכן אחר שישלימו עבודת תמיד שלשחר, ומגביהין ידיהם למעלה על גבי ראשיהם ואצבעותיהן פשוטות, חוץ מפתן גדול, שאין מגביה ידיו למעלה מן הציץ, ואחר מקרא אותן מלה מלה בדרך שעושין בבבלין, עד שישלימו שלשת הפסוקים. ואין העם עונים אחר כל פסוק, אלא עושין אותה במקדש ברכה אחת, וקשילימו - כל העם עונים "ברוך יי אלהי ישראל מן העולם ועד העולם".

ד ואומרים את השם בכתבו, והוא דבר הנקנה מיד ה"א וא"ו ה"א, וזה הוא השם המפוש' האמור בכל מקום. ובמדינה אומרים אותו בכנויו, והוא אל"ף דא"ל גו"ן יו"ד, שאין מזכירין את השם בכתבו אלא במקדש בלבד.

אין לומר שמחוייבת היא (- המצוה) בשעת תפילה, שהרי תפילה דרבנן. ואפילו לדברי הרמב"ם שתפילה דאורייתא, תפילה בציבור נראה שאינה אלא דרבנן, ונשיאת כפים אינה אלא בעשרה⁶¹, ואם כן אין לומר שיש לה שייכות עם התפילה מן התורה... וכיון שהאסיפה להתפלל בציבור לא שמענו מן התורה, עדיין קשה: מתי הוא חיוב נשיאת כפים? שהרי לא מסתבר לומר שנתחייבו הכהנים והציבור להתאסף לקבל ברכה מן הכהנים בלי שום עבודה אחרת... [ובכן] לא נתברר לי באיזה אופן נתחייבה מצוה זו בגבולין.

... יצחק מיקלובסקי מקרית יואל / קריית יואל כפולה א' ל"ה

והיה נראה קצת, דחיוב מצוה זו בגבולין לאו דבר תורה הוא, דכ "ושמו את שמי" וכו' - שמי המיוחד לי, והיינו בבית הבחירה דווקא! לא בגבולין. אבל מסתפינא (- ירא אני) לומר כן. ומדברי הרמב"ם ו לא נראה כן.

ברכת כהנים – במדבר ו', כב-כו

כב	וַיִּדְבֹּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר.	
כג	דַּבֵּר אֶל אֶהֱרֹן וְאֶל בָּנָיו לֵאמֹר:	
	כֹּה תְבָרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:	
	אָמֹר לָהֶם:	
כד	יְבָרְכְךָ ה'	וַיִּשְׁמְרֶךָ.
כה	יָאֵר ה'	וַיַּחֲנֶךָ.
כו	יִשָּׂא ה'	וַיִּשֶׂם לְךָ שְׁלוֹם.
כז	וְשָׂמוּ אֶת שְׁמִי עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל	
	וְאֲנִי אֲבָרְכֶם.	

יָאֵר ה' פָּנָיו אֵלֶיךָ – הארת פנים של ה' במקרא

תהילים ס"ז, ב	אֱלֹהִים יַחֲנֵנוּ וַיְבָרְכֵנוּ	יָאֵר פָּנָיו אֶתְנוּ סֵלָה.
ג	לְדַעַת בְּאֶרֶץ דִּרְכְּךָ	בְּכָל גּוֹיִם יִשְׁוֹעֲתֶךָ.
ל"א, יז	הָאִירָה פָּנֶיךָ עַל עַבְדְּךָ	הוֹשִׁיעֵנִי בְּחֶסֶדְךָ.
פ', ד	אֱלֹהִים הַשִּׁיבֵנוּ	וְהָאֵר פָּנֶיךָ וְנוֹשְׁעָה.
ח	אֱלֹהִים צְבָאוֹת הַשִּׁיבֵנוּ	וְהָאֵר פָּנֶיךָ וְנוֹשְׁעָה.
כ	ה' אֱלֹהִים צְבָאוֹת הַשִּׁיבֵנוּ	הָאֵר פָּנֶיךָ וְנוֹשְׁעָה.
ק"ט, קלד	פָּדֵנִי מֵעֶשֶׂק אֲדָם	וְאֲשַׁמְרָה פְּקוּדֶיךָ.
קלה	פָּנֶיךָ הָאֵר בְּעַבְדְּךָ	וְלִמְדֵנִי אֶת חֻסֶּיךָ.
דניאל ט', יז	... וְהָאֵר פָּנֶיךָ עַל מַקְדָּשְׁךָ הַשָּׁמַיִם ...	

וַיַּחֲנֶךָ – השורש חנ"ן במקרא (מופיע כפועל 78 פעמים)

שמות ל"ג, יט	וַיַּחֲנֵתִי אֶת אֲשֶׁר אָחֹן	וַיַּחֲמֵתִי אֶת אֲשֶׁר אֶרְחֹם.
דברים כ"ח, נ	... לֹא יִשָּׂא פָנִים לְזִקְוֹן	וְנָעַר לֹא יָחֹן.
תהילים קכ"ג, ב	כִּן עֵינֵינוּ אֶל ה' אֱלֹהֵינוּ עַד שְׁיַחֲנֵנוּ.	
ג	חֲנֵנוּ ה' חֲנֵנוּ כִּי רַב שְׁבַעֲנוּ בּוֹז.	

יִשָּׂא ה' פָּנָיו אֵלֶיךָ – הנושא את פניו במקרא

שמואל ב', כב	... לָמָּה אֶפְכָּה אֶרְצָה	וְאֵיךְ אֲשָׂא פָנַי אֶל יוֹאָב אֶחָיִךְ.
איוב י"א, טו	כִּי אֲזַ תִּשָּׂא פָנֶיךָ מִמּוֹם	וְחִיֵּיתִי מִצָּק וְלֹא תִירָא.
כ"ב, כו	כִּי אֲזַ עַל שְׂדֵי תִתְעַנֵּג	וְתִשָּׂא אֶל אֱלֹהֶיךָ פָּנֶיךָ.
מלכים ב' ט', לב	וַיִּשָּׂא פָנָיו אֶל הַחֲלוֹן וַיֹּאמֶר מִי אֲנִי מִי.	